

Dorđe Kuburić

DUH I DAH VREMENA

Pre, bezmalo, četvrt veka, godine 1981, u januarskom, 263-em broju, objavio sam prve pesme u "Poljima". Žudno sam čekao da se taj primerak časopisa obrete u mojim rukama, da grozničavo preskočim sve važnije i bolje tekstove, i ugledam svoje ime i prezime unutar korica kulturnih "Polja". Jer, objaviti, tamo, tada – iz perspektive pesnika-početnika, napaljenog studenta književnosti, tek ustoličenog u ondašnjem (kako se nama, mladim urednicima, činilo, perspektivnom) To jestu, sa jedva nekoliko štampanih pesama i književnokritičkih pokušaja u narečenom studentskom listu i Glasu omladine – značilo je ući u književnost na velika vrata. I zbilja, ta vrata su se odškrinula (ili je to tako meni izgledalo, a biće da se ipak radi o pukom slučaju – po svoj prilici ne bi bilo drugačije ni da sam prve pesme ponudio, recimo, Književnoj reči) – iste te godine, a i docnije, pesme su mi štampane u mnogim značajnim književnim listovima. Sve se to dešavalo pre izlaska moje prve knjige. No, godine ulaska u svet književnosti ostale su trajno označene i ozračene "Poljima", i to onima što ih je uređivao Jovan Zivlak, koji je, moram priznati, bio bitna referenca mog literarnog starta. Ne samo zato što mi je pesme objavljivao kad god bih ja to poželeo (nisam bio preterano nasrtljiv), već se, posredstvom mnogobrojnih razgovora (prevashodno to behu njegovi monolozi), često u redakciji časopisa, preda mnom otvarala i otkrivala svojevrсна terra incognita. Ali, kako sam sazrevao, uviđao sam da su Zivlakove tirade nekako uvek iste, samoindukujuće, da, darujući mi svoje vreme, pažnju i znanje – projektujući svoj ego-trip posredstvom tih logoreičnih performansa – on još više dobija, zadovoljavajući poriv za dominacijom i fascinacijom.

I kasnije, kada sam se unekoliko ustoličio u književni život, često i rado sam "Poljima" slao ili donosio svoje pesme i prikaze knjiga. U vreme kada je na čelu časopisa bio Franja Petrinović (uz Đorđa Pisareva, u jednom periodu vršioca dužnosti glodura), "Polja" su se unekoliko pretransformisala u moderniju književnu publikaciju, koja je, na stabilnim temeljima što ih je postavio Zivlak, uspešno nastavila kontinuitet ekskluzivnih tema, uz redovno praćenje tekuće literarne i prevodilačke produkcije. U takvoj konstelaciji, kažem, voleo sam da pišem za "Polja", a počastvovan sam i pozivom da participiram u zborniku radova posvećenom interakciji roka i književnosti, pod nazivom "Uhvati ritam", iz godine 1990.

Ranih devedesetih ovaj časopis – blagodareći ponajviše neveselim okolnostima tog vremena – prestao je da izlazi, i narednih nekoliko godina je hibernirao; izgledalo je, štaviše, da su "Polja" trajno ugašena. Međutim, u januaru 1996. pojavio se 400-ti broj. Glavni i odgovorni urednik sada je Zoran Đerić, a u redakciji je nazočno i prisustvo onoga koji ovo piše. Nova serija "Polja" startovala je – bar tako je izgledalo – prilično ambiciozno, ali, usled nestabilnog finansiranijskih i organizacionih okolnosti, uredništvo je radilo sa velikim na-

porom. Za četiri godine publikovano je petnaest brojeva u svega osam svezaka, među kojima su i Ratna "Polja", štampana famozne godine 1999-te. U januaru 2000-ite "Polja" su opet prestala da izlaze, da bi, godinu dana kasnije, Laslo Blašković radikalizovao stvar i promovisao časopis u posve novom dizajnu i sasvim drugačijim rubrikama, i ponovo uspostavio redovan režim izlaženja.

Kroz sve ove mene i sâm sam prolazio, jer kako su "Polja" preživljavala padove i uspone, stagnacije i stabilizacije, tako je i amplituda mojih literarnih aktivnosti bila varijabilna. Konotacije su, možda, slučajne (treba li se, uopšte podsetiti znamenite Crnjanskove sentence o slučaju komedijantu), ali kardinalne. Moju književnu sudbinu unekoliko je određivala i sudbina "Polja", pošto sam u njima često objavljivao, učestvovao u uređivanju za njihovih najkriznijih godina, prilježno ih čitao. Valja naglasiti da je, tokom kasnih sedamdesetih i osamdesetih, tendencija za kreiranjem tematskih brojeva iz različitih oblasti moderne i postmoderne kulture bila ekskluzivni znak prepoznatljivosti "Polja". Sada su "Polja" časopis koji, i disperzivno i rezolutno didtribuiše različite forme prevashodno literarnog uobličavanja, ali i graničnih modela savremenog umetničkog oblikovanja, uz nedvosmislenu afirmaciju teorijskog diskursa. Upravo taj spoj teorije i literature, uz apliciranje tema iz filma, teatra, muzike, likovne umetnosti, stripa – povezuje današnja "Polja" sa njegovim negdašnjim fazama. To bi značilo da su "Polja" uvek sledila duh i dah vremena, zapravo su im često i prethodila.

Još jedna koincidencija, još jedan slučaj komedijant: u januaru, osamdeset i prve, prvi put sam video svoje radove u "Poljima"; istog meseca, petnaest godina kasnije, ugledao sam svoje ime u impresumu; a od januara dvehiljadite tamo ga više nije bilo. No, ima me i dalje, i biće me. Laslu Blaškoviću sam blagodaran što je u letnjoj svesci od pre dve godine osvetlio moje lice, što beh poseban među posebnima.

U "Poljima" sam, do sada, objavljivao isključivo književne radove – pesme i kritičke osvrti; pošto u moja takozvana pobočna interesovanja spada i film, ovom prilikom dostavljam ovaj mikroesej o korelaciji filma i kiča

NAOPAČKE

Film i kič su u dubokom interaktivnom odnosu, s obzirom da filmske produkte doživljavam više kao pseudoumetnost, a manje kao umetnost, a u najvećem broju slučajeva kao neumetnost. Budući da je odlazak u bioskop masovni ritual (a masa, po prevashodstvu, ispoljava odsustvo estetičkog rafinmana), sadejstvo kičerske percepcije i kičerskog objekta (tj. filma) vaspostavlja specifičan kičerski amalgam. U komedijama, recimo, rela-

tivno je lako prepoznati kič – naravno, ponajviše u onim produktima ovog žanra čiji se potencijali i ambicije iscrpljuju u najnižoj formi komičnog. Pri tome, nisam sklon da sve što je popularno proglasim kičem. Po mom uverenju, ta teza Abrahama Mola "ne pije vodu", jer, ako su, na primer, filmovi Čarlija Čaplina popularni, teško bi bilo dokazati da su, sledstveno tome, i kičerski (mada u nekima od njih nesporno ima kiča); štaviše, pojedini među njima emaniraju visoku umetničko-estetičku vrednost. S druge strane, paradigmu kiča u domaćoj kinematografiji predstavljaju pučke komedije nastale početkom osamdesetih, pogotovo serijal o *ludim godinama*, prepun ispraznih opštih mesta, banalnih egzemplara verbalne i situacione komike, a u svemu tome najkičerski je konglomerat ljigavih pseudoetičkih i kvazihumanističkih "poruka"; naravno, i nedvosmislenost motiva čitavog projekta: da se brzo i lako, kroz povlašćivanje najnižem populističkom ukusu, maznu pare. Istovremeno, mnoštvo mladih filmskih autora radi sa malim, često i samofinansiranim budžetima... Jednosmernom analizom ne bi bilo teško u njima pronaći elemente kiča. Međutim, svrstati realizatore i aktere tih filmova u kič, onako *en general*, bilo bi preterano, neuputno, i, svakako, kičerski. Kao što bi bilo kontraproduktivno nazvati kičom kemp estetiku Endija Vorhola, koji je svojim multimedijalnim radovima upravo relativizovao (ili izokrenuo naopačke) kič kao takav. Ako je i stvarao kič, to je bio kič koji je svestan sebe. Pošto je ovo ipak promišljanje o filmu, uputno je podsetiti se i bizarnog podatka da je, Vorhol, koristeći tehnike minimalizma, snimio i više desetina filmova, od kojih najkraći traje tri minuta, a najduži, *Empire*, ravno sedam sati. Film je nastao tako što je njujorški *Empire State Building* sniman statičnom kamerom bez zvuka, a dinamizacija je zasnovana na smeni dana i noći, povremenom preletu ptica, kretanjem oblaka, osvetljavanjem i zatamnivanjem prozora. Neko bi to bezrezervno nazvao kičem, praznom formom, egzibicionizmom. Ali to je umetnost, koja već sâmim mimetičkim činom, njegovom relativizacijom, ukida prosto kopiranje stvarnosti.